

คตินิยมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม
“แกลสะเอง”อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ
Buddhist Moral Depicted in Conducting “Kal-Sa-Eang” Rite,
Phrai Bueng District, Sisaket Province

¹พระอธิการสมภาร นิภารโ, ²พระมหาขุนทอง เขมสิริ,
³สุทัศน์ ประทุมแก้ว, และ ⁴พรทิพย์ เกิดถาวร

¹Phra Athikarnsomparn Nipataro (Yootee), ²Phramaha Khuntong Khemasiri,
³Suthat Pratoomkaew, and ⁴Ponthip Kedthawon

^{1,2,3}วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
⁴มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ประเทศไทย

^{1,2,3}Sisaket Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

⁴Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand.

¹phrasom2523@gmail.com ²Ponthip@Gmail.com

Received February 19, 2020; Revised March 2, 2020; Accepted May 9, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม “แกลสะเอง”อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อการประกอบพิธีกรรม “แกลสะเอง”อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ การวิจัยเรื่องนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน 24 รูป/คน ในการวิจัยครั้งนี้จึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อของชุมชนด้านการประกอบพิธีกรรม “แกลสะเอง”อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ จากปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้นำท้องถิ่นและสมาชิกภายในครอบครัว เพื่อใช้สืบทอดประเพณี ความสำคัญและคุณค่าทางสังคมและทางจิตใจที่มีในวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้นๆ เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาวศรีสะเกษ ที่มีเชื้อสายกูย (เยอ) มาจากความเชื่อในการพึ่งพาสิ่งลี้ลับของธรรมชาติในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะวิญญาณของบรรพบุรุษ เทวดาที่อยู่บนฟ้าเพื่อขอพรสิ่ง

ศักดิ์สิทธิ์ ให้ดวงวิญญาณบรรพบุรุษมาปกป้องรักษา ผ่านร่างทรงของแม่สะเองหรือการแก้บนที่ทำให้เมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเมื่อมีเหตุสำคัญ ที่ต้องอาศัยกำลังใจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีของชาวบ้าน ปลุกฝังคุณธรรม ให้ลูกหลานรู้จักเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ ปฏิบัติตามประเพณีที่ดีงามต่อไป

คำสำคัญ : คติธรรม, พระพุทธศาสนา, การประกอบพิธีกรรม, แก่สะเอง

Abstract

The objectives of this thesis include: 1) to study the belief appearing in the Kal-Sa-Eang rite in Phrai Bueng District, Sisaket Province; and 2) to study social factors related to conducting the Kal-Sa-Eang ritual in Phrai Bueng District, Sisaket Province. This research is a qualitative research. The key informants include 24 monks and laymen. The researchers are interested in studying the belief of the community in conducting Kal-Sa-Eang rites in Phrai Bueng District, Sisaket Province. According to the local sages, leaders and family members, the rite is for inheriting tradition that is spiritually important and valuable for the way of living in the community. It is a rite of Sisaket people of Kui (mayor) descent believing in relying on the mystery of nature for a living specially the spirits of the ancestors and the angels in the sky to bless and protect them. The ancestral spirits express themselves through the medium of Mae-Sa-Eang. This is also the occasion to make a votive offering for recovering from illness or for other important events that need spiritual support from the sacredness. This ritual also reflects the unity of the people and cultivates virtue of younger generation in respecting adults and practicing the virtuous tradition.

Keyword: Moral, Buddhism, Conducting Ritual, Kal-Sa-Eang

บทนำ

สังคมวัฒนธรรมของคนอีสานมีระบบวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับธรรมชาติและสภาพภูมิประเทศในลักษณะการพึ่งพิงและการเคารพกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับธรรมชาติและสภาพภูมิประเทศจึงเป็นจุดกำเนิดแห่งวัฒนธรรมที่ยิ่งใหญ่หลายอย่าง วัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและเป็นสื่อที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมอย่างหนึ่งก็คือ “วัฒนธรรม” ความเชื่อความศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับพลังที่อยู่เหนือธรรมชาติ เนื่องจากสิ่งที่มนุษย์ไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่สามารถอธิบายหาเหตุผลได้ด้วยสามัญสำนึกและตรรกะ จึงกลายเป็นการอธิบายหาเหตุผลโดยอาศัยความเชื่อหรือเหตุผลที่ว่าอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อของคนในแต่ละท้องถิ่นมักจะมี

ต้นเหตุมาจากการเกิดปัญหาในการดำรงชีวิตที่มนุษย์เองไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ แต่ละสังคมต่างก็มีความเชื่อที่เป็นแบบฉบับของตน เป็นมรดกสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เบญจรัตน์ เมืองไทย, 2543:75) ความเชื่อเป็นพื้นฐานของลัทธิทางศาสนา ไม่ว่าประเทศใด ศาสนาใดก็ตาม ล้วนมีความเชื่อและพิธีกรรมที่แตกต่างกันออกไป (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2538: 2)

ความเชื่อเป็นพื้นฐานการกระทำที่เป็นไปทั้งในทางที่เป็นกุศลและอกุศลและความเชื่อส่วนใหญ่จะเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในแต่ละสังคม ทำให้สังคมที่ต่างกันมีความเชื่อไม่เหมือนกัน แต่ในลักษณะเดียวกันนั้น ความเชื่อที่นับถือย่อมมีการวิวัฒนาการมาจากธรรมชาติ ศาสนา ความคิดของมนุษย์เป็นพื้นฐาน ที่ส่งผลให้มนุษย์นั้นเชื่อถือตามพื้นฐานความเชื่อนั้นมาจาก 3 ประเด็น คือ 1) ความเชื่อที่เกิดจากธรรมชาติ 2) ความเชื่อที่มาจากศาสนา 3) ความเชื่อเกิดจากความคิดของมนุษย์ (เอี่ยม ฉายางาม, 2532 :155)

กลุ่มชาติพันธุ์เยอซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย มีวิถีชีวิตผูกพันพึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติ มีการประกอบ พิธีกรรมเช่นผีอย่างเป็นระบบมีระเบียบแบบแผน พิธีกรรมผีจะเอง (สะเอง) เป็นพิธีกรรมจัดทำขึ้นเพื่อการรักษาโรค รักษาคนไข้ของชาวเยอในอำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ บางแห่งเรียก ลำผีฟ้า ผีแดน โดยมีความเชื่อว่าโรคที่เกิดจากการกระทำของภูติผี จึงทำพิธีเชิญผีแดนและผีบรรพบุรุษมาช่วยปกป้องคุ้มภัยพิบัติทั้งปวงการนับถือผีได้ถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและค่านิยมของคนในสังคมแบบดั้งเดิม คำว่า“สะเอง”เป็นภาษาส่วย แต่คนลาวจะเรียกว่า สะเอ็ง มีความหมายเหมือนกันทั้งภาษาลาวและภาษาส่วยแต่จะเรียกต่างกันเท่านั้น ความหมาย คือ ครก

แกลสะเอง เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาวศรีสะเกษที่มีเชื้อสายกูย (เยอ) มาจากความเชื่อในการพึ่งพาสิ่งลี้ลับของธรรมชาติในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะวิญญาณของบรรพบุรุษ เทวดาที่อยู่บนฟ้า เพื่อขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ดวงวิญญาณบรรพบุรุษมาปกป้องรักษาผ่านร่างทรงของแม่สะเอง หรือการแก้บนที่ทำไว้เมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเมื่อมีเหตุสำคัญที่ต้องอาศัยกำลังใจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชาวกูย (เยอ) จะมีเชื้อสะเองแฝงอยู่ในร่างกายและยกให้เป็นมรดกตกทอด ซึ่งมีตกแก่ลูกสาวคนโตของครอบครัวไปเป็นทอดๆ การแกลสะเองมักกระทำในเดือนสาม เพราะพืชผลในไร่นาเก็บเกี่ยวเรียบร้อยแล้ว เจ้าภาพที่จัดงานเตรียมพร้อม โดยการบอกเล่าญาติพี่น้องทั้งใกล้และไกลมารวมกัน ตามวันที่กำหนด จัดทำปะรำพิธี ขึ้นวางเครื่องเช่นไห้ว เก็บดอก จำปา (ลั่นทม) มาร้อยมาลัย ถ้าไม่มีก็ใช้ดอกจานแทน เตรียมด้าย ใบตองกล้วย ทำชั้นเบ้งและกรวยดอกไม้ เทียนเหลือง เทียนขาว ข้าวตอกแตก บางแห่งมีเครื่องยกครูที่จัดไว้ในปะรำพิธีเรียกว่า เส้าโฮง (เส้าบายมือ) ที่ประกอบไปด้วยข้าวต้มมัด ฝ้าย กล้วยน้ำว่า ฝ่าไหม ข้าวสาร เงิน 12 บาท สุราขาว 1 ขวด รูป เทียน กรวย 32 กรวย พานหมาก พลุ บุหรี่ น้ำหอม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อของชุมชนด้านการประกอบพิธีกรรม “แกลสะเอง”อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ จากปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้นำท้องถิ่นและสมาชิกภายในครอบครัว เพื่อใช้สืบทอดประเพณีความสำคัญและคุณค่าทางสังคมและทางจิตใจที่มีในวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้นๆเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาวศรีสะเกษ ที่มีเชื้อสายกูย (เยอ) มา

จากความเชื่อในการพึ่งพาสิ่ง ลี้ลับของธรรมชาติในการดำรงชีวิต พิธีกรรมนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีของชาวบ้าน ปลุกฝังคุณธรรม ให้ลูกหลานรู้จักเคารพผู้หลักผู้ใหญ่ ปฏิบัติตามประเพณีที่ดั่งามต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม“แกลสะเอง”อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อการประกอบพิธีกรรม“แกลสะเอง”อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อศึกษาคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม“แกลสะเอง”อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม “แกลสะเอง”อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ”เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน 24 คน/รูป ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาความเชื่อของชุมชนด้านการประกอบพิธีกรรม“แกลสะเอง”อำเภไพรบึง จังหวัด ศรีสะเกษ ตลอดจนปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่นและสมาชิกภายในครอบครัว ใช้เพื่อสืบ ทอดประเพณี แกลสะเอง รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสืบทอดประเพณีแกลสะเอง ตลอดจน การรับรู้ของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อประเพณีแกลสะเอง ในจังหวัดศรีสะเกษและศึกษาจาก เอกสารทั่วไป ตำรา วิทยานิพนธ์ มีผู้เชี่ยวชาญได้รจนาไว้

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกพื้นที่ศึกษาภาคสนาม (Field Research) เป็นการศึกษาใน ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ (1) บ้านปราสาทเยอ (2) บ้านโนนปลัดและ(3) บ้านเขว ตำบลปราสาท เยอ อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ

3. ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการเลือกแบบเจาะจง จาก 5 กลุ่มหลัก ได้แก่

- (1) กลุ่มราชการ คือ หน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสนับสนุนประเพณี แกลสะเอง ของชุมชนบ้านปราสาทเยอ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลปราสาทเยอ และ วัฒนธรรมอำเภไพรบึง จำนวน 2 หน่วยงาน

(2) ประชาชนชาวบ้าน คือ ตัวแทนของประชาชนในอำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลปราสาทเยอกับประชาชน จำนวน 10 คน

(3) ผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มไปสู่จุดประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้เป็นบุคคลที่สมาชิกในกลุ่มให้ความยอมรับนับถือ เชื่อฟังและปฏิบัติตามในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษา ผู้ที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมประเพณี แกลสะเอง จำนวน 3 คน และผู้นำชุมชนบ้านปราสาทเยอ อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน รวมจำนวน 6 คน

(4) สมาชิกภายในครอบครัว คือ ตัวแทนของครอบครัวที่มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิตที่อยู่ร่วมกันในบ้านหลังเดียวกัน และมีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งการศึกษาวิจัยนี้มุ่งศึกษา ตัวแทนของครอบครัวชุมชนบ้านปราสาทเยอ อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 คน จาก 3 ครอบครัว

(5) ครูเปี้ย คือ ผู้ที่นำประกอบพิธีกรรมในการอันเชิญดวงวิญญาณผีบรรพบุรุษ เพื่อให้มาเข้าสิงอยู่ในร่างทรงก่อนที่จะประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการแกลสะเองของชาวเยอ จำนวน 3 คน

รวมผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 24 คน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังจะได้เก็บข้อมูลบางประเภทจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่ไม่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจัดอยู่ในส่วนของการสังเกตการณ์ประกอบกันไปด้วย

4. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม-เดือนธันวาคม 2562 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 6 เดือน

ผลการวิจัย

1. การประกอบพิธีกรรมการแกลสะเอง เป็นการแสดงถึงการบูชาบุคคลที่ควรบูชา เพราะวิญญาณของบรรพบุรุษเป็นบุคคลผู้ทำความดีมาก่อน ซึ่งตรงกับหลักมงคลข้อที่ว่า ปุชา จ ปุชนิยานํ เอตมมํ คลมุตตมํ แปลว่า การบูชาบุคคลที่ควรบูชาเป็นมงคล (สิ่งดีงาม) อย่างยิ่งและควรที่อนุชนรุ่นหลังจะให้ความสำคัญและศึกษาเอาเยี่ยงอย่าง เป็นปุชนิยบุคคลที่ควรแก่การเคารพกราบไหว้บูชา ท่านจึงเป็นปุชนิยบุคคลอีกผู้หนึ่งที่เราทั้งหลายเคารพควรกราบไหว้บูชา

2. คติธรรมเรื่องเทพหรือเทวดาหรือเทพเจ้าผู้ดลบันดาลสุขทุกข์ให้แก่มนุษย์ ซึ่งเข้ากันได้กับหลักการในพระพุทธศาสนาข้อที่ว่า เป็นอุปปัตติเทพ คือ เทวดาโดยกำเนิด หมายถึง เทวดาในสวรรค์และพรหมทั้งหลายและความเชื่อเรื่องผีและเทพกับวรรณกรรมอีสาน ซึ่งลักษณะความเชื่อเรื่องผีและเทพ เป็นเรื่องที่มีปรากฏค่อนข้างมากในวรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัย

3. คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม“แกลสะเอง” อำเภอยะบิง จังหวัดศรีสะเกษ มีความคล้ายคลึงกับชาวไทยในภาคอีสานโดยทั่วไป คือ เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น การนับถือผีแล่น ผีคำ หรือผีบรรพบุรุษ ผีแม่เหล็ก (ผีหอผีโฮง) ผีน้ำ ผีป่า ทำให้เกิด ประเพณี พิธีกรรม เพื่อทำให้ผีพอใจ เช่น ในฮีตสิบสอง คองสิบสี่ อันเป็นกฎหมายแบบจารีตประเพณี กำหนดพิธีกรรมต่างๆจึงมีลักษณะผสมผสานเป็นพุทธศาสนาที่ปะปนกับคติเรื่องผี นอกจากนั้นยังมีลัทธิศาสนาต่างๆ ได้แก่ ความเชื่อในพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมนี้จะต้องเชิญอาจารย์ คือ วิทยญาณของบรรพบุรุษในพิธีกรรมเสมอ ผู้คนถือว่าท่าน คือ ผู้คุ้มครองสรรพสิ่ง คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม“แกลสะเอง”อำเภอยะบิง จังหวัดศรีสะเกษ เห็นได้ชัดอยู่ 5 ประการ ได้แก่

(1) ความกตัญญูกตเวที คติธรรมข้อนี้สังเกตได้จากการกระทำและการแสดงออกของชาวตำบลปราสาทเยอ ที่น้อมกายกรรม คือ การแสดงออกทางกายและ วชิกรรม คือ การแสดงออกทางวาจา ด้วยการ กล่าวบูชาถึงบุญคุณหรือคุณงามความดีของวิทยญาณบรรพบุรุษที่ได้กระทำมาตั้งแต่ในอดีต เป็นเหตุให้ชาวตำบลปราสาทเยอได้ทำการประกอบพิธีกรรมการบูชานี้ด้วยดีเสมอมา

(2) อามิสบูชา เมื่อชาวตำบลปราสาทเยอรำลึกนึกถึงคุณความดีของดวงวิทยญาณบรรพบุรุษแล้ว ไฉ้ชักชวนเชิญชวนกันนำดอกไม้ รูปเทียน แดงขันหมากเบงหรือที่เรียกว่า ขันธ 5 ขันธ 8 ผาขาว ผาหวาน เป็นต้น เป็นเครื่องสักการะบูชาแทนความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาที่มีอยู่ภายในจิตใจของชาวบ้าน

(3) สามัคคีธรรม การที่ชาวตำบลปราสาทเยอได้รวมตัวกันเป็นหมู่ใหญ่ แล้วประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการแกลสะเอง โดยแสดงออกทางกายให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบงาน ถือได้ว่าชาวตำบลปราสาทเยอ ได้ประกอบด้วยธรรมที่ชื่อว่าสามัคคีธรรม

(4) การประกอบพิธีกรรมการบูชาวิทยญาณบรรพบุรุษ เป็นการแสดงถึงการบูชาบุคคลที่ควรบูชา เนื่องจากวิทยญาณของบรรพบุรุษ เป็นบุคคลผู้ทำคุณงามความดีมาก่อน มีอุปการะ และสงเคราะห์ต่อผู้ทำการบูชาว่ากล่าว จึงตรงกับมงคลข้อที่ว่า ปูชา จ ปูชนี ยานัน เอตมมจกมุตตมัม แปลว่า การบูชาบุคคลที่ควรบูชาเป็นมงคล (สิ่งดีงาม) อย่างยิ่ง และ

(5) คติธรรมเรื่องเทพหรือเทวดาหรือเทพเจ้าผู้ดลบันดาลสุขทุกข์ให้แก่มนุษย์เขากันได้กับ หลักการในพระพุทธศาสนา ข้อที่ว่าอุปตติเทพ คือ เทวดาโดยกำเนิด หมายถึง เทวดาในสวรรค์และพรหมทั้งหลาย เป็นต้น

การยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้วางใจ ความจริงหรือความไว้วางใจ ที่เป็นรูปของความเชื่อนั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใดๆการประกอบพิธีกรรม“แกลสะเอง”สะท้อนให้เห็นถึงคติธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1. ความกตัญญูกตเวที

คติธรรมข้อนี้ สืบเกิดได้จากการกระทำและการแสดงออกของชาวตำบลปราสาทเยอ ที่น้อม กายกรรม คือ การแสดงออกทางกาย และวจีกรรม คือ การแสดงออกทางวาจา ด้วยการกล่าวถึงบุญคุณ หรือคุณงามความดีของบรรพบุรุษที่ได้กระทำมาแต่ในอดีต เป็นเหตุให้ชาวตำบลปราสาทเยอได้กล่าวถึง และประกอบพิธีกรรมการบูชาด้วยดีเสมอมาและที่สำคัญนั้นการที่ชาวบ้านปราสาทเยอได้ให้ความเคารพต่อบรรพบุรุษ ก็ด้วยเหตุที่ท่านเป็นผู้มีคุณธรรมเป็นแบบอย่างแก่ชนรุ่นหลัง การกล่าวคำสรรเสริญหรือการ นอบน้อมท่านก็เพราะเหตุที่ว่าความมีคุณธรรมของท่าน สรุปได้ว่า ผู้ศรัทธาในธรรม เมื่อบุคคลมีเหตุ คือ ธรรม มีผล คือ ศรัทธา ศรัทธานั้นเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมาย ดังที่เหล่าปัญญาจักษ์ เมื่อเกิดศรัทธาในธรรมของพระพุทธเจ้า เพราะถือเอาธรรมในพระพุทธเจ้าแล้ว ไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่ศรัทธาในธรรมเท่านั้นแต่เกิดความสนใจแล้วจึงได้เข้าไปหา นั่งใกล้เงี่ยหูฟังธรรมว่าพระผู้มีพระภาคจะตรัสเรื่องอะไร แล้วจึงจดจำในธรรมนั้นๆ นำธรรมนั้นมาพิจารณาในเนื้อความ พังพินิจในธรรม เกิดความดีใจพอใจเกิดความขยันอดทน ไตร่ตรอง และยอมอุทิศทั้งกายและใจ จึงเกิดปัญญารู้แจ้งธรรมเมื่อได้ฟังธรรมอันเป็นผล แห่งพระอรหัตก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด

2. อามิสบูชา

เมื่อชาวตำบลปราสาทเยอรำลึกถึงคุณความดีของบรรพบุรุษแล้ว ได้ชักชวนเชิญชวนกันนำดอกไม้ ธูปเทียน แต่งขันหมากเบ็ง ผ้าหลายหลากสีมีสีแดง เป็นต้น ข้าวปลาอาหารหวานคาว เป็นเครื่องสักการบูชา แทนความคิด ความเชื่อ และความศรัทธา ที่มีอยู่ในจิตใจของชาวบ้าน ในข้อนี้เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกันกับหลักความศรัทธา ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาบุคคลผู้ครองเรือนให้ได้รับทั้งประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ภายหน้า ได้แก่ การมีทรัพย์สิน เกียรติ ไม้ตรี ความมีจิตใจเจริญ งามด้วยคุณธรรมความดี ทำให้ชีวิตนี้มีค่า และเป็นหลักประกันชีวิตในภพหน้า เป็นต้น ศรัทธาที่เป็นเครื่องมือของคฤหัสถ์ให้ได้รับทั้งประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ภายหน้า บุคคลล้วนมีความปรารถนาในประโยชน์สุข ทั้งประโยชน์ในปัจจุบันและประโยชน์ภายหน้า แต่ยังไม่รู้ในหลักของการทำตนให้ได้รับประโยชน์สุขนั้น ว่าควร จะกระทำการณ้อย่างไร ถึงจะให้ได้ในสิ่งนั้นมา ดังที่อาฬวกยักษ์ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าที่ว่า บุคคลละโลกนี้แล้วไปสู่โลกหน้า ทำอย่างไรเล่าจึงจะไม่เศร้าโศก พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “บุคคลอยู่ครองเรือนประกอบด้วยศรัทธา มีธรรม 4 ประการนี้ คือ สัจจะ ธรรม ธิติ จาคะ ละโลกนี้ไปแล้วย่อมไม่เศร้าโศก” ผู้ใดมีธรรม 4 อย่างนี้ เป็นชื่อของเหตุ เหตุแห่งการได้ปัญญาที่เป็นไปในปัจจุบัน อันใดและเหตุแห่งความละไปแล้วไม่มีความเศร้าโศก เป็นไปในสัมปรายภพ

สรุปได้ว่า ความเชื่อและศรัทธาชาวตำบลปราสาทเยอ ที่รำลึกถึงคุณความดีของบรรพบุรุษแล้ว ก็เป็นไปในฐานะที่เปรียบได้กับเป็นเครื่องมือพัฒนาบุคคลผู้ครองเรือน ที่บรรพบุรุษได้ทำเป็นแบบอย่าง ให้ระลึกถึงแล้วน้อมนำเครื่องสักการะบูชามากราบไหว้ เพื่อเป็นการแสดงถึงการสักการะด้วยอามิสบูชาด้วยเหตุที่ท่านมีการประพฤติปฏิบัติอันเป็นแบบอย่างในเรื่องของการประกอบคุณงามความดี จนทำให้ได้รับทั้งทิฏฐิอันมีกตัญญู และสัมปราย

กัตถประโยชน์ คนที่สละชีพเป็นผู้ครองเรือน ควรมีศรัทธาที่ก่อให้เกิดกัลยาณธรรมทั้งปวงอันมีธรรม 4 อย่าง คือ สัจจะ ธรรม ธิธิ จาคะ ที่ได้กระทำแล้วในปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ และสมบูรณ์ด้วยความบริสุทธิ์ เมื่อเขาละจากโลกนี้ไปโลกอื่น จึงไม่เศร้าโศกเสียใจ เพราะบุคคลเกิดศรัทธา จึงทำให้กระทำความดีในธรรมอันดีงาม ได้กระทำทางแห่งความดี เพื่อไปสู่โลกหน้าที่เป็นสุข ซึ่งแตกต่างจากบุคคลส่วนมาก ที่มีความคิดเห็นว่าผลของความสุกนั้น เกิดจากการมีทรัพย์เป็นจำนวนมากเท่านั้น แต่แท้จริงแล้วหลังความตายในทางพระพุทธศาสนานั้น สิ่งที่จะนำสุขมาให้เมื่อยังมีชีวิตอยู่และติดตัวไปหลังความตายนั้นคือ ผลของกรรมดีและชั่ว อันเป็นผลของกรรมที่เกิดจากการกระทำของบุคคล กรรมทุกอย่างที่นรชนสั่งสมไว้แล้วย่อมมีผลเสมอไป ขึ้นชื่อว่ากรรมแม้จะเล็กน้อย ก็จะไม่ให้ผลเป็นอันไม่มี

3. สามัคคีธรรม

การที่ชาวตำบลปราสาทเยอได้รวมตัวกันเป็นหมู่ใหญ่ แล้วประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการกลั่นแกล้ง โดยแสดงออกทางกายให้เห็นถึงความเป็นหนึ่งใจเดียวกัน มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันตั้งแต่เริ่มต้นจนจบงาน ถือว่าชาวตำบลปราสาทเยอ มีสามัคคีธรรมตามครรลองของประเพณีดั้งเดิมของชาวอีสาน ที่มีการรวมตัวกันเพื่อประกอบพิธีกรรมในการเซ่นไหว้บูชาบรรพบุรุษ ที่เป็นหลักความเชื่อเก่าแก่จนกลายเป็นวัฒนธรรมของชาวอีสาน ในเรื่องผีอีสานกับความเชื่อในการจัดระเบียบทางสังคมหรือกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของผีอีสาน ซึ่งคติความเชื่อเรื่องผีเป็นคติความเชื่อที่มีอยู่ในปัจเจกชนแต่ละคน ซึ่งพยายามหาคำตอบในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ผีเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่อยู่เหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มนุษย์มีความผูกพันกันและกันได้แสดงพฤติกรรมร่วมกันเกิดเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี“ผี”ในทัศนคติของชาวบ้านเป็นผีที่มีความสำคัญ ต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ผีเป็นผู้ให้อาจอกล่าวได้ว่า ผีเป็นผู้วางกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ผีเป็นสิ่งที่รู้สึกสัมผัสได้ อาจจะไม่ใช่วัสดุระบบประสาททั้งห้า หากเกิดขึ้นด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธาที่ทำให้เกิดดุลยภาพในสังคมระดับชาวบ้าน แม้แต่ในราชสำนักไทยแต่เดิมพิธีกรรมต่างๆ ก็มีความเชื่อเรื่องผีเข้าไปปะปนอยู่มาก ความเชื่อเรื่องภูติผีนั้น ผิงแน่นอยู่กับคตินิยมของคนไทยอย่างแน่นแฟ้นตั้งแต่สมัยอดีต แม้แต่ทางบ้านเมืองก็ยังมีพระราชพิธีเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องภูติผีอยู่ไม่น้อย ในรอบปีหนึ่งๆ เช่น การเซ่นสรวงพระเสื้อเมือง พระทรงเมืองและหลักเมือง รวมทั้งพิธีสวดสวนคติความในสมัยอดีต โดยใช้พิธีลุยไฟ ดำน้ำ เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของจำเลย ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวเป็นความเชื่อในภูติผี วิญญาณทั้งสิ้น แม้แต่สมัยกรุงสุโขทัยซึ่งศาสนาพุทธกำลังเจริญรุ่งเรือง การนับถือผีสางก็ยังนิยมกันอยู่ ปัจจุบันในท้องถิ่นอีสานบางแห่งความเชื่อเรื่องผีก็ยังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชนอยู่มาก

สำหรับคนอีสาน ผี คือ วิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือที่มีอยู่แล้วโดยไม่ทราบว่ามีมาแต่เมื่อใดหรือมีมาอย่างไร ผีเหล่านี้ประกอบด้วยผีประเภทต่างๆ เช่น ผีนา ผีป่า ผีเขา ผีบ้าน ผีหมู่บ้าน ผีปู่ตายาย ผีฟ้า ผีแถนและผีอื่นๆ หรือแม้กระทั่งผีที่เกิดจากการกระทำของบุคคล เช่น ผีปอบ ความเชื่อเรื่องผีอันเป็นความเชื่อที่มีมาแต่เดิม ผสมผสานกับความเชื่อใน

พระพุทธศาสนาจนแทบจะแยกกันไม่ออกว่าพิธีกรรมใดเกิดจากความเชื่อในพระพุทธศาสนา หรือพิธีกรรมใดเกิดจากความเชื่อเรื่องผี อำนาจเหนือธรรมชาติที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี ยังเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของชาวอีสาน แม้กระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต เมื่อมีคนตายชาวอีสานจะมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการส่งวิญญาณของผู้ที่จากไปให้ไปสู่ภพที่มีแต่ความสงบสุข ดินแดนที่ชาวอีสานเชื่อว่ามีความสุขก็คือ สวรรค์ จากความเชื่อที่ว่าถ้าได้ทำบุญให้ผู้ตายแล้ว ผู้ตายจะมีสุขอยู่บนสวรรค์น่าจะส่งผลมายังญาติพี่น้องที่อยู่ข้างหลัง คือ ช่วยให้คลายทุกข์โศกจากการจากไปของญาติที่เสียชีวิต ถึงแม้เขาจะจากไปแล้วก็ไปพบกับความสุขอยู่บนสวรรค์ ซึ่งเป็นดินแดนที่มีแต่ความสุขสงบสบาย แม้ผู้ตายจะตายไปนานแล้วก็ตาม ชาวอีสานก็ยังมีความเอื้ออาทรต่อผู้ตาย คือ ยังมีพิธีกรรมในฮีตเดือนเก้า การทำบุญข้าวประดับดิน เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ให้ยังคงได้รับความสุขอยู่บนสวรรค์ โดยเชื่อว่าผีผู้ตายสามารถที่จะรับเอาส่วนบุญนี้ได้

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม “เกลสละเอง” อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ สามารถนำมาอภิปรายผลตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

1. ความเชื่อที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม “เกลสละเอง” อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ

ความเชื่อที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม “เกลสละเอง” อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ จากการศึกษ พบว่า ความเชื่อที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม “เกลสละเอง” ถือกำเนิดขึ้นจากความเชื่อของกลุ่มชาวบ้านที่ว่า ผู้ที่ตายไปแล้วจะต้องไปอยู่ที่ยมโลก มีพระยายมราชปกครองคนที่ทำบาปกรรมก็จะตกนรกบ้าง เป็นเปรตบ้าง ได้รับความทุกข์ทรมานเป็นอันมาก อีกทั้งคนเฒ่าคนแก่มักบอกต่อกันมาว่า วิญญาณของบรรพบุรุษจะยังคงวนเวียนคอยดูแลและคุ้มครองลูกหลาน คำกล่าวนี้นี้ได้สอดคล้องกับจำนงค์ ทองประเสริฐ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ พบว่า เมื่อตายไปแล้ววิญญาณจะตกนรกหรือขึ้นสวรรค์ขึ้นอยู่กับผลกรรมที่กระทำไว้ขณะที่มีชีวิตอยู่ในยุคของพวกอารยันนั้นมีความเชื่อว่า การสร้างสรรค์จักวาลและการให้กำเนิดมนุษย์นั้น เป็นผลที่เกิดจากการเช่นสรวงแต่ดั้งเดิม นั่นคือ เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการสังเวทตนเอง (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2540:8)

2. ปัจจัยด้านสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อการประกอบพิธีกรรม “เกลสละเอง” อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ

ปัจจัยด้านสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อการประกอบพิธีกรรม “เกลสละเอง” อำเภไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ การประกอบพิธีกรรม “เกลสละเอง” ถือเป็นประเพณีที่สำคัญสำหรับชาวบ้านปราสาทเยอ ในรอบปีจะกระทำขึ้นเพื่อแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อบรรพบุรุษ เป็นการทำบุญอุทิศ

ส่วนกุศลให้แก่ปู่ย่า ตายายที่ล่วงลับไปแล้วหรือผีบรรพบุรุษ หรือผู้อื่นที่ล่วงลับไปแล้วโดยไม่เจาะจงว่าเป็นใครอีกด้วย โดยมีความเชื่อว่า การเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษนี้ จะได้วยพรให้ผีบรรพบุรุษเหล่านั้นมีความสุข ได้ไปสู่สุคติและจะได้อำนวยพรให้ผู้ที่อยู่เบื้องหลังให้ลูกหลานได้ทำมาหากินได้คล่องหรือร่ำรวย และเป็นการทำให้หมดเวรหมดกรรมที่เคยมีต่อกันและกัน มีความสอดคล้องกับมณี พยอมยงค์ (มณี พยอมยงค์, 2536 : 70) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อของคนไทย พบว่า การบูชาผีบรรพบุรุษนั้นเกิดขึ้นเพราะความรักความผูกพันของลูกหลานที่ให้การเคารพภักดีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เพราะเมื่อเวลาที่บุคคลเหล่านี้มีชีวิตอยู่ได้ทำคุณประโยชน์ให้ลูกหลานมากมาย และเมื่อบรรพบุรุษเหล่านั้นตายจากไป ลูกหลานที่อยู่เบื้องหลังต้องทำหน้าที่ในฐานะที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันในสายเครือญาติจึงต้องมีการบูชา เช่น สรง กราบไหว้และทำการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของต่างๆ ส่งไปให้ หากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามเชื่อกันว่าอาจจะได้รับโทษต่างๆ นาๆ จึงต้องทำการบูชา กราบไหว้ให้ช่วยบันดาลความสุขมาให้ เมื่อการกระทำดังกล่าวได้แสดงออกบ่อยๆ จึงเกิดความเชื่อเต็มทีและฝังลึกลงไปในจิตสำนึกของแต่ละคน จากเนื้อหาที่กล่าวมาข้างนี้มีความสอดคล้องกับณัฐพงศ์ แสงรักษาวงศ์, 2547: บทคัดย่อ) ได้ทำการการศึกษาปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง :กรณีศึกษากะเหรี่ยงหมู่บ้านสบอมแฮด หมู่ที่ 18 ตำบลอมกอย อำเภออมกอย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะทางด้านวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เป็นผลมาจากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ เนื่องจากชุมชนชาวกะเหรี่ยงได้เข้าไปปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากขึ้น โดยปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวกะเหรี่ยงในด้านการเมืองการปกครอง การกระจายอำนาจการปกครองเข้าสู่ท้องถิ่น ทำให้ระบบการปกครองหมู่บ้านแบบดั้งเดิมหมดไปและมีสภาพความเป็นอยู่ตามแบบคนไทยในปัจจุบัน

3. คติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม “เกลสสะเอง” อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ

คติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม “เกลสสะเอง” อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า วัฒนธรรม คือ ความเจริญงอกงาม การพัฒนา คือ การทำให้ดีขึ้นหรือเจริญขึ้น คือ การพนฟู ประยุกต์เสริมสร้างขึ้นใหม่บนรากฐานของสิ่งที่มีอยู่ ดังนั้นการพัฒนาจึงต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมบนรากฐานที่มีของชุมชน คือ ความเชื่อที่มีข้อห้ามข้อปฏิบัติที่มีในชุมชน ไม่ใช่การหวนคืนสู่อดีตแต่เป็นการกลับสู่รากเหง้า เพื่อก้าวต่อไปโดยมาสูญเสียเอกลักษณ์หรือความเป็นตัวเอ จากคำกล่าวที่ว่านี้ยังมีความสอดคล้องกับ เสฐียรโกเศศ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาต้องอาศัยรากฐานของวัฒนธรรมที่ดีงามอย่างมีพลวัต นั่นคืออาศัยวิถีชีวิตชุมชน อาศัยความเชื่อ ข้อห้าม ข้อปฏิบัติของชุมชน เป็นฐานรากและผสมผสานองค์ความรู้ใหม่ วิเคราะห์สภาพสังคมและบูรณาการ ประยุกต์ เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ดังนั้น การจะพัฒนาชุมชน ต้องพัฒนาวัฒนธรรมในชุมชนให้ดีงามอย่างมีพลวัต (เสฐียร โกเศศ, 2542 : 63) ภูมิปัญญาที่แฝง ในนิทาน การละเล่น เพลงพื้นบ้าน ฮีตครอง คือ สิ่งที่สามารถควบคุมพฤติกรรม

ของคนในชุมชนได้ โดยเฉพาะพฤติกรรมด้านดีที่เป็นมาตรฐานด้านดีของชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับบำรุง บุญปัญญา ได้แสดงถึงการอยู่ร่วมกันของชุมชนอย่างมีความสุขต้องมีความมาตรฐานพฤติกรรมของชุมชน คือ

- 1) การแบ่งปัน คือ การอยู่ร่วมกันมีอะไรแบ่งปัน
- 2) การลงแขก คือ การช่วยเหลือแรงงานที่ไม่ได้คิดเป็นราคาการเงิน
- 3) การไม่เอาเปรียบกันและกัน
- 4) การเอาใจเขามาใส่ใจเรา
- 5) ระบบคุณงามความดี (บำรุง บุญปัญญา, 2549 : 158)

จะเห็นได้ว่า คติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม “กลดสะเอง” อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ มีการบูรณาการที่สำคัญ คือ การรู้จักชุมชนโดยการวิเคราะห์บริบทชุมชน เพื่อค้นหาปัญหาที่แท้จริง และการค้นหาคติความเชื่อในวัฒนธรรมภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อให้เห็นความสำคัญและการบูรณาการขั้นสุดท้าย คือ การเชื่อมโยงปัญญาของลูกหลานกับคติความเชื่อที่เป็นของท้องถิ่นและนำไปสู่การระดมความคิดกิจกรรมเพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับชุมชน เป็นต้น

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม “กลดสะเอง” อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ คือ

1. การประกอบพิธีกรรมการกลดสะเอง เป็นการแสดงถึงการบูชาบุคคลที่ควรบูชา เพราะวิญญาณของบรรพบุรุษเป็นบุคคลผู้ทำความดีมาก่อน ซึ่งตรงกับหลักมงคลข้อที่ว่า ปุชา จ ปุชนียานํ เอตมมํ คมุตตมํ แปลว่า การบูชาบุคคลที่ควรบูชาเป็นมงคล (สิ่งดีงาม) อย่างยิ่งและควรที่อนุชนรุ่นหลังจะให้ความสำคัญและศึกษาเอาเยี่ยงอย่าง เป็นปูชนียบุคคลที่ควรแก่การเคารพกราบไหว้บูชา ท่านจึงเป็นปูชนียบุคคลอีกผู้หนึ่งที่เราทั้งหลายเคารพควรกราบไหว้บูชา

2. คติธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในการประกอบพิธีกรรม “กลดสะเอง” อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ เห็นได้ชัดอยู่ 5 ประการ ได้แก่

(1) ความกตัญญูกตเวที คติธรรมข้อนี้สังเกตได้จากการกระทำและการแสดงออกของชาวตำบลปราสาทเยอ ที่น้อมกายกรรม คือ การแสดงออกทางกายและ วจีกรรม คือ การแสดงออกทางวาจา ด้วยการกล่าวบูชาถึงบุญคุณหรือคุณงามความดีของวิญญาณบรรพบุรุษที่ได้กระทำมาตั้งแต่ในอดีต เป็นเหตุให้ชาวตำบลปราสาทเยอได้ทำการประกอบพิธีกรรมการบูชาด้วยดีเสมอมา

(2) อามิสบูชา เมื่อชาวตำบลปราสาทเยอรำลึกนึกถึงคุณความดีของดวงวิญญาณบรรพบุรุษแล้ว ไฉนจักชวนเชิญชวนกันนำดอกไม้ ธูปเทียน แต่งขันหมากเบงหรือที่เรียกว่าขันธ 5

ชั้น 8 ผาขาว พาทวาน เป็นต้น เป็นเครื่องสักการบูชาแทนความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาที่มีอยู่ภายในจิตใจของชาวบน

(3) สามัคคีธรรม การที่ชาวตำบลปราสาทเยอได้รวมตัวกันเป็นหมู่ใหญ่แล้วประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการกละสะเอง โดยแสดงออกทางกายให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบงาน ถือได้ว่าชาวตำบลปราสาทเยอ ได้ประกอบด้วยธรรมที่ชื่อว่าสามัคคีธรรม

(4) การประกอบพิธีกรรมการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ เป็นการแสดงถึงการบูชาบุคคลที่ควรบูชา เนื่องจากวิญญาณของบรรพบุรุษ เป็นบุคคลผู้ทำคุณงามความดีมาก่อน มีอุปการะ และสงเคราะห์ต่อผู้ทำการบูชาว่ากล่าว จึงตรงกับมงคลข้อที่ว่า ปูชา จ ปูชนี ยานเอดมมงคลมุตตมึ แปลว่า การบูชาบุคคลที่ควรบูชาเป็นมงคล (สิ่งดีงาม) อย่างยิ่ง

(5) คติธรรมเรื่องเทพหรือเทวดาหรือเทพเจ้าผู้ดลบันดาลสุขทุกข์ให้แก่มนุษย์ เขากันได้กับหลักการในพระพุทธศาสนา ขอที่ว่าอุปตติเทพ คือ เทวดาโดยกำเนิด หมายถึง เทวดาในสวรรค์และพรหมทั้งหลาย เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2538). *วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน*. มหาสารคาม: ม.ป.ท..

จำนงค์ ทองประเสริฐ.(2540).*บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดียเล่ม 1*.พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

บำรุง บุญปัญญา. (2549), *แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน*. โครงการหนังสือดอดตัวปา: สุรินทร์.

เบญจรัตน์ เมืองไทย. (2543). “พิธีทรงเจ้า:พิธีกรรมกับโครงสร้างสังคมที่บ้านหนองขาว”.

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มณี พะยอมยงค์. (2536). *ความเชื่อของคนไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสถียร โกเศศ. (2542). *วัฒนธรรมเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ:ราชบัณฑิตยสถาน.